

MUZEJI KAO TURISTIČKI RESURS GRADA ZAGREBA

Boduljak, Antonio

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:396448>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

MUZEJI KAO TURISTIČKI RESURS GRADA ZAGREBA

Mentor :

Izv.prof.dr.sc. Kristina Bučar

Student :

Antonio Boduljak

Zagreb, 1. rujna 2020.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Cilj rada	2
1.2. Metode rada	2
1.3. Struktura rada	2
2. RAZVOJ TURIZMA U GRADU ZAGREBU	4
2.1. Povijesni razvoj turizma grada Zagreba	5
2.2. Turistički resursi grada Zagreba	10
2.2.1. Prirodni turistički resursi	10
2.2.2. Društveni turistički resursi	12
2.3. Uloga turizma u gospodarstvu grada Zagreba	14
2.4. Fizički pokazatelji turizma grada Zagreba u 21. Stoljeću	16
2.4.1. Potrošnja turista u Zagrebu	19
3. MUZEJSKA PONUDA U FUNKCIJI TURIZMA GRADA ZAGREBA	21
3.1. Povijesni razvoj muzeja u gradu Zagrebu	22
3.2. Muzeji kao kulturne turističke atrakcije	24
3.3. Uloga muzeja u turizmu grada Zagreba	25
3.4. Turističke ponude muzeja u gradu Zagrebu	28
3.4.1. Noć muzeja u gradu Zagrebu	32
3.4.2. Obilježja posjetitelja muzeja u Zagrebu	33
4. ZAKLJUČAK	35
5. LITERATURA	37

1. UVOD

Grad Zagreb, glavni je i najveći grad republike Hrvatske. Grad je kulturno, znanstveno, gospodarsko, političko i administrativno središte Republike Hrvatske te u njemu živi četvrtina ukupnog stanovništva Hrvatske. Svrstava se među nezaobilazne europske destinacije kulturnog turizma. Zbog svoje raznolikosti i jednostavnosti, Zagreb svake godine privlači sve veći broj domaćih i stranih turista. Zagreb je grad raznovrsnog i bogatog kulturno-umjetničkog života. Tridesetak stalnih i povremenih kazališta i kazališnih scena, četrdesetak muzeja, veći broj galerija te brojni kazališni, glazbeni i plesni festivali uvrštavaju Zagreb na listu gradova umjetnosti. Povijest i kultura grada može se doživjeti kroz arhitekturu grada, no svakako i u brojnim Zagrebačkim muzejima.

U ovom radu u prvom planu bit će muzeji grada Zagreba, njihova uloga u razvoju i turizmu grada Zagreba. Zagrebački muzeji sastavnica su kulturnoga turizma kao važnog usmjerenja turističkog razvoja cjelokupne Hrvatske, a pogotovo grada Zagreba te predstavljaju dio kulturne ponude grada Zagreba s jedinstvenim potencijalom za unapređenje cijelog hrvatskog turizma.

Grad Zagreb u svojoj ponudi ima nezaobilazne muzeje koji sa svojim zbirkama nose nezamjenjiv kreativni i informativni potencijal koji privlači mnoge posjetitelje. Turistička ponuda grada Zagreba, pogotovo ona kulturna, naglo raste te Zagreb obilježava sve veću posjećenost. U ovom radu pažnja će biti posvećena upravo muzejima kao jednim od glavnih turističkih resursa grada Zagreba.

1.1. Cilj rada

Tema ovog završnog rada su muzeji kao jedan od turističkih resursa grada Zagreba. Cilj rada je predstaviti muzeje kao turistički resurs koji gradu Zagrebu uvelike pridonosi u njegovom turističkom razvoju i posjećenosti. U radu će muzeji biti prikazani kao jedni od glavnih turističkih resursa Zagreba koji su unazad dva desetljeća nezaobilazne stanice većine turista. Također ti isti muzeji povezani su s uspješnim turističkim razvojem grada te će biti objašnjen njihov povijesni razvoj i važnost za sam grad Zagreb i njegovu prepoznatljivost među turistima.

1.2. Metode rada

Prilikom izrade završnog rada korištena je metoda deskripcije, eksplanacije, prikupljanja podataka, deduktivna metoda te metoda analize. Metoda deskripcije je metoda kojom se objašnjavaju osnovni pojmovi koji će se pojaviti. Metodom eksplanacije ćemo opisati neke činjenice i procese na jednostavniji način. U metodi prikupljanja podataka su podaci koji su prikupljeni putem literature i internet stranica. Deduktivnom metodom se preko stavova, koji se smatraju općenitim, dolazi do jednostavnih zaključaka. Metodom analize će se raščlaniti složeni pojmovi na što jednostavnije dijelove. Izvori prikupljenih i korištenih podataka nalaze se u stručnoj i znanstvenoj literaturi.

1.3. Struktura rada

Rad se sastoji od četiri dijela koji uključuju uvod, glavni dio i zaključak.

U uvodnom dijelu definiran je cilj rada i metode rada koje se koriste u izradi završnog rada. Kroz drugu cjelinu će se navoditi neke prekretnice i povijesni događaji koji su uvelike utjecali na razvoj grada Zagreba gdje će se kao glavnina razvoja opisivati razvoj turizma u samome gradu. Zatim ćemo objasniti i podijeliti turističke resurse kako bi muzeje, kao jedne od resursa, kasnije mogli objasniti i povezati s turističkim razvojem grada. Kroz fizičke pokazatelje turizma u Zagrebu objasniti ćemo kako se Zagreb turistički razvijao u zadnjih dva desetljeća.

U trećoj cjelini će se analizirati strategija razvoja muzeja grada Zagreba. Kroz povijesni razvoj muzeja u gradu Zagrebu analizirat ćemo zašto su Zagrebački muzeji danas jedni od najvažnijih turističkih resursa koji privlače brojne posjetitelje i uvrštavaju Zagreb na turističku mapu svijeta. Navesti ćemo i koji se sve muzeji i s kojom ponudom nude turistima u gradu Zagrebu te ćemo na samom kraju prikazati obilježja tih istih turista kojima su muzeji jedni od nezaobilaznih stanica prilikom posjete gradu Zagrebu.

Četvrti dio predstavlja zaključak kroz koji ćemo iznijeti rezultate istraživanja koji će se pojaviti u završnom radu.

2. RAZVOJ TURIZMA U GRADU ZAGREBU

Razvoj grada Zagreba rezultat je njegove funkcije hrvatske metropole kao i najvećega hrvatskoga gospodarskoga središta. Grad Zagreb najjače je gospodarsko središte Hrvatske u kojem se ostvaruje trećina nacionalnog BDP-a. U strukturi gospodarstva Grada Zagreba primjetan je pozitivan trend razvoja turizma, čemu svjedoče podaci o turističkom prometu proteklih godina.¹Kroz zadnje desetljeće Zagreb se uspio probiti na međunarodnom i domaćem turističkom tržištu generirajući tako velik broj turista. Hrvatska metropola uspjela je do danas očuvati srednjovjekovni duh grada i svoju kulturnu baštinu. Spoj staroga i modernoga grada Zagrebu s pravom daje status turističkog središta Republike Hrvatske.

Ono što turiste privlači u Zagrebu i zbog čega odlaze u obilazak samoga grada Zagrebačka je gradska jezgra tj. Gornji grad . Stara jezgra današnje gradske četvrt Gornji grad i Medveščak, započela je svoj tisućljetni razvoj na dva brežuljka koja su bila razdvojena potokom Medveščak. Na istočnom se brežuljku razvijao biskupski Kaptol, a na zapadnom brežuljku nastaje naselje Gradec. Gradec je darovnicom kralja Bele IV. 1242. godine proglašen “slobodnim kraljevskim gradom”, a gradnjom zidina Gradec je dobio urbanistički lik prema kojemu i danas prepoznajemo Zagrebački Gornji grad. Prostor Gornjega grada već je stoljećima središte zagrebačke i hrvatske povijesti i kulture. Zahvaljujući tome, praktički svaka stopa toga dijela Zagreba ima svoje povijesno-spomeničko i simboličko značenje.²Upravo zbog toga grad Zagreb svojim posjetiteljima pruža kulturno-povijesne turističke atrakcije i zanimljivosti koje privlače turiste iz cijeloga svijeta. Do većeg širenja grada dolazi u 19. Stoljeću kada dolazi do izgradnje željezničke pruge (1860.) jer do tada stara predgrađa Zagreba nisu bila jedinstvena urbana cjelina. Nasip na rijeci omogućio je njihovo postupno spajanje u blokovski pravilan Donji grad kakav poznajemo i danas.³

¹ <https://www.zagreb.hr/>,18.8.2020.

² <https://www.zagreb.hr/iz-povijesti/13432>, 18.8.2020.

³ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=66685>,18.8.2020.

2.1. Povijesni razvoj turizma grada Zagreba

Određivanje točnog početka razvoja turizma u Zagrebu podosta je komplicirano jer se broj posjetitelja nije bilježio od samih početaka. Međutim može se govoriti o pojavi koja je prethodila turizmu u gradu Zagrebu. Uz početak turizma u Zagrebu najčešće se spominju posjeti sajmovima koji sežu daleko u prošlost grada.⁴ Zagreb je od 18. stoljeća imao povoljnu poziciju za razvoj turizma budući da je nalazio na trasi Karolinske i Jozefinske ceste na kojima se odvijala robna razmjena između Podunavlja i sjevernog Jadrana i koja je unaprijedila društveno-gospodarski razvoj grada Zagreba.⁵

Uvođenjem željezničkog prometa kroz Zagreb u 19. stoljeću, grad postaje važno urbano čvorište i središte na ovim prostorima. U Zagrebu se također kroz 19. stoljeće dešavaju dvije velike gospodarske izložbe, ona 1864. te 1891. godine. One predstavljaju neposredan povod za dolazak prvih turista u grad Zagreb, u modernom smislu.⁶

Upravo zbog povećanog dolaska turista u grad, u Zagrebu se prenoćišta počinju zamjenjivati s hotelima. Tako je 1840. godine izgrađen prvi pravi hotel u Ilici u Zagrebu. Zvao se hotel “Pruckner”, a kasnije mijenja ime u hotel “Royal”. Također pojava prvih razglednica o gradu Zagrebu usko je vezana s nastajanjem turizma. Te se najstarije zagrebačke razglednice tiskaju u Zagrebu, Beču, Dresdenu i Berlinu, Budimpešti i Pragu. U kontekstu kulturne povijesti grada Zagreba, možemo reći da su razglednice i turistički vodiči, koji se također šire kroz 19. stoljeće, dokaz njegova prerastanja u modernu metropolu.⁷

Početak 20. stoljeća u Zagrebu obilježilo je uvođenje kako automobilskog tako i tramvajskog prometa, što je uvjetovalo povećanjem turističkih aktivnosti i broja posjetitelja. Između 2 svjetska rata odnos prema turizmu u Zagrebu počeo se pozitivno mijenjati te je 1925. godine osnovana prva domaća putnička agencija “Putnik”.⁸ Godina 1925. također je vrlo važna kada govorimo o početcima zagrebačkog turizma i o povijesti turizma u Zagrebu. Naime, te je godine, 22. travnja, svoja vrata otvorio hotel “Esplanade”, a od tada pa sve do danas ostao je jedan od najluksuznijih i

⁴ Vukonić, B.: Povijest turizma Zagreba, Zagreb, 1994. , str. 132.

⁵ Ibid

⁶ http://kgzdz.arhivpro.hr/moderno_doba/MDob_Ugost.htm, 6.6.2020.

⁷ Ibid, 6.6.2020.

⁸ Vukonić, B.: Povijest turizma Zagreba, Zagreb, 1994. , str. 134.

najpoznatijih hotela u Zagrebu.⁹ Prvi gosti hotela uživali su u raskoši i otmjenosti kojom Esplanade i danas zrači. Hotel je svojim raskošnim i otmjenim ambijentom, ali i poznatim šarmom, nastavio privlačiti brojne osobe iz javnog života grada i svijeta showbiza, poput glumaca, umjetnika, pjevača, političara i kraljevskih obitelji.¹⁰

Profesor Vukonić u svojoj knjizi “Povijest turizma Zagreba” ističe kako u to vrijeme Zagreb dobiva nekoliko novih turističkih sadržaja. Na glavnom gradskom trgu otvoreno je novo gradilište te se gradi novi hotel Milinov, kojemu je i sama lokacija dala posebno značenje. Zajedno s hotelom Milinov Zagreb je 1929. godine imao 18 hotela. Zagreb je te godine posjetilo do tada rekordan broj turista, njih oko 108 000, od kojih je 26 000 bilo stranih, a svi zajedno su ostvarili oko 550 000 noćenja u gradu. Najviše stranih posjetitelja je bilo iz Austrije i Njemačke.¹¹

Tijekom 2. svjetskog rata u Zagrebu dolazi do naglog pada turizma. Zbog ideologije tadašnje vlasti još godinama nakon završetka rata u Zagrebu nije bilo turizma. Promjena se događa tek tamo 50-ih godina 20. stoljeća. Tijekom 50-ih godina prošlog stoljeća u Zagrebu se osniva biro za ugostiteljsko-turističku djelatnost te se otvara Zagrebački Velesajam, čime se turistička ponuda grada seli na desnu obalu rijeke Save.¹² Vukonić također navodi kako je 1951. godine Zagreb posjetilo 124 942 posjetitelja te je ostvareno više od 330 000 noćenja. Šezdesetih godina prošlog stoljeća u Zagrebu se događa nagli rast turizma i turističkih dolazaka. Profesor Vukonić to povezuje s otvaranjem nove Zagrebačke zračne luke “Pleso”. Tako je 1970. godine u Zagrebu je zabilježeno 475 000 posjetitelja, a 10 godina poslije, 1980., 613 000 posjetitelja.¹³

Godina 1987. posebno je važna za grad Zagreb i njegov turistički razvoj. U vremenu između 8. i 19. srpnja 1987. godine, u Zagrebu su održane studentske sportske igre Univerzijada i to je bila sportska manifestacija koja je Zagrebu donijela višestruku i dugoročnu korist, pogotovo ako se promatra porast turističke potražnje za gradom kao i njegova promocija na svjetskoj sceni.¹⁴ Uz veliku medijsku pokrivenost i bogat kulturni program Univerzijada je bila i izvrstan vid promidžbe

⁹ <https://www.geografija.hr/hrvatska/kratka-povijest-zagrebackog-hotelijerstva-ocima-geografa/>, 6.6.2020.

¹⁰ https://mint.gov.hr/UserDocsImages//arhiva//150422_Esplanade_90.pdf, 6.6.2020.

¹¹ Vukonić, B.: Povijest turizma Zagreba, Zagreb, 1994., str. 135

¹² Vukonić, B.: Povijest turizma Zagreba, Zagreb, 1994., str. 137

¹³ Ibid

¹⁴ Zekić, J.: Univerzijada 87., Zagreb, 2007.

ne samo Zagreba i Hrvatske, već i cijele tadašnje Jugoslavije. Ponajprije kao kulturna manifestacija, Univerzijada se smatra najvećim sportskim događajem ikad održanim u Hrvatskoj.¹⁵

Jasenko Zekić u svojoj knjizi također navodi kako je možda i najveći prilog promidžbi u sklopu kulture dao veliki broj muzejskih i galerijskih institucija s više desetaka različitih izložaba otvorenih uoči ili u tijeku trajanja Univerzijade. Osim zagrebačkih muzeja (Muzej za umjetnost i obrt, Muzejski prostor na Jezuitskom trgu, Arheološki te Etnografski muzej) svoj su prostor otvorile i mnoge, u velikom broju privatne galerije. Središnja atrakcija gradskoga kulturnog programa Univerzijade bilo je otvorenje muzeja "Mimara" koji se javnosti predstavio s 1.800 eksponata među kojima su se našla i djela najvećih svjetskih slikara: Rembrandta, Goye, Murilla, Van Dycka i drugih.¹⁶

Zahvaljujući Univerzijadi Zagreb je u tom kratkom periodu ostvario ukupno 100.000 noćenja.¹⁷

Upravo je Univerzijada 1987. godine Zagreb predstavila kao jedan grad kulture te među turistima izazvala znatizeljnu i interes za posjetom samoga grada.

Nakon za turizam izuzetno dobrih 80-ih godina 20-og stoljeća, u Hrvatskoj pa tako i u Zagrebu slijede nesretne 90-e godine koje su zaustavile turizam u cijeloj tadašnjoj Jugoslaviji. Devedesete godine prošlog stoljeća bile su ratne godine i Zagreb je nastojao turistički ne odumrijeti. Zbog Domovinskog rata koji je trajao pune 4 godine (1991 – 1995), drastično je pala turistička posjećenost Zagrebu. Zagreb je 1991. posjetilo samo 411 000 turista te su ostvarili samo 713 000 noćenja.¹⁸ U razdoblju Domovinskog rata broj turističkih dolazaka u cijeloj Hrvatskoj manji je za čak 69,3 %, dok je broj ostvarenih noćenja pao za 75%.¹⁹

¹⁵ Ibid

¹⁶ Ibid

¹⁷ <https://zg-magazin.com.hr/univerzijada-87-30-godina-kasnije/>, 6.6.2020.

¹⁸ Vukonić, B.: Povijest hrvatskog turizma, Prometej, Zagreb 2005, str. 195

¹⁹ https://hr.wikipedia.org/wiki/Turizam_u_Hrvatskoj#cite_note-23, 17.8.2020.

Tablica 1 Osnovni pokazatelji razvoja turizma u Republici Hrvatskoj od 1980. godine do 2015. godine

	1980.g	1985.g	1990.g	1995.g	2000.g	2005.g	2010.g	2015.g
Broj postelja (u 000)	692	820	863	609	710	909	910	1029
Broj turista (u 000)	7929	10125	8498	2438	7136	9995	10604	14343
Broj noćenja (u 000)	53600	67665	52523	12885	39183	51421	56416	71605
Prosječni broj noćenja po postelji	77	83	61	21	55	57	62	70
Prosječni broj noćenja po turistu	6,8	6,7	6,2	5,3	5,5	5,1	5,3	5

Izvor: Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, Turizam u brojkama 2015.

Turističke brojke iz 80-ih godina prošlog stoljeća, Hrvatska ostvaruje tek početkom 21. stoljeća. Iz tablice 1 vidljivo je da Hrvatska prestiže predratne rezultate i da je trend rasta turističkih dolazaka sve veći. Međutim prosječan broj noćenja po turistu osjetno pada već godinama. Ukoliko se takav trend nastavi Hrvatska bi mogla postati samo usputna stanica turista na njihovom putu. Hrvatskoj pa tako i Zagrebu treba kvalitetan sadržaj koji će zadržati turiste i omogućiti im dug i sadržajni odmor.

Nakon Domovinskog rata turizam u Zagrebu polako se oporavlja, ali uz slabiju dinamiku u odnosu na Primorsku Hrvatsku. Od kraja 1995. godine pa sve do 2020. godine turistički promet raste. Iz tablice je vidljivo da je broj dolaska turista i noćenja koje turisti ostvaruju u porastu svake godine, s iznimkom stagnacije i blagog pada 2009. godine uvjetovanog recesijom na svjetskoj razini.²⁰ Unatoč sve većem rastu turizma u Zagrebu nakon Domovinskog rata i početkom 21. stoljeća, grad sve do 2005. godine nije imao ni jednu veliku i svjetski poznatu manifestaciju koja bi pomogla u privlačenju turista.

Od 2005. godine Hrvatski skijaški savez u suradnji s gradom Zagrebom organizira prvu žensku slalomsku utrku u sklopu Svjetskog skijaškog kupa. Samo 3 godine kasnije, već 2008., ženskoj utrci pridružena je i muška, a već od prve utrke, Snow Queen Trophy ostao je među najgledanijim

²⁰ Hendija, Z., Ivandić, N., Mikičić, V., Radnić, A., 1996: Promjene u turizmu hrvatske pod utjecajem rata, Pula, 183-194

utrka Svjetskog kupa.²¹ Zbrojena gledanost uživo muške i ženske sljemenske utrke slaloma 2019. godine iznosila je 26,95 milijuna gledatelja.²²

Na taj način grad Zagreb svake godine uspijeva privući sve značajniji broj turista koji se u gradu zadržavaju dulje od jednoga dana. Utrka je gradu dala prepoznatljiv imidž i etabliranost na svjetskom turističkom tržištu. U prilog tome idu i brojke koje pokazuju da se u prvih 10 godina održavanja utrke broj stranaca u Zagrebu povećao za 2,5 puta. Zagreb je 2004. godine posjetilo 337 394 turista, a 2015. njih 859 140.²³

Uz Snježnu kraljicu grad Zagreb koristi još jednu veliku manifestaciju kako bi privukao turiste. Advent u Zagrebu najuspješnija je zagrebačka turistička manifestacija. Prema podacima Turističke zajednice grada Zagreba za 2019/2020. godinu je u vrijeme trajanja Adventa u Zagrebu, ostvareno 160 917 dolazaka i 308 787 noćenja. To je u postocima 12% više dolazaka nego 2019. godine te 11% više noćenja.²⁴ Cijelom organizacijom božićnih događaja tijekom cijelog dana u gradu, Zagrebački Advent može konkurirati svim većim i razvijenijim gradovima diljem svijeta. To dokazuje i podatak da je Zagrebački Advent tri puta proglašen najljepšim adventom Europe. Zagreb je najbrža rastuća destinacija u Hrvatskoj, a moglo bi se reći da tome pridonosi upravo Advent.²⁵

²¹ <http://snowqueentrophy.com/o-nama/>, 6.6.2020.

²² <https://www.crosport.hr/sjajni-rezultati-kao-najbolja-najava-za-sljeme-s-optimizmom-ulazimo-u-novo-desetljece-hrvatskog-skijanja>, 17.8.2020.

²³ <https://lider.media/aktualno/snezna-kraljica-u-skijaskoj-eri-broj-stranih-turista-porastao-2-5-puta-126107>, 7.6.2020.

²⁴ <https://hrturizam.hr/advent-u-zagrebu-generirao-dvoznamenkasti-rast-dolazaka-i-nocenja/>, 7.6.2020.

²⁵ <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/prva-zena-zagrebakog-turizma-otkriva-zasto-stranci-obojavaju-metropolu-20151211>, 7.6.2020.

2.2. Turistički resursi grada Zagreba

Resursi se mogu definirati kao prirodna ili antropogena dobra koja se mogu gospodarski iskoristiti (valorizirati). Oni su dio cjeline razvoja određenog geografskog područja odnosno regije ili zemlje u cjelini, a bogatstvo resursima komparativna je prednost u gospodarskom razvoju.²⁶

Suvremeni turisti odluku o izboru turističke destinacije donose nakon što utvrde zadovoljava li ponuda same destinacije njihove potrebe i pruža li im nezaboravan doživljaj. Turisti žele upoznati lokalnu kulturu, gastronomiju, posjetiti festivale i manifestacije, obići muzeje, galerije itd. Sve to čini kvalitetu ponude.–Najtraženije su one destinacije koje turistima omogućavaju bavljenje različitim aktivnostima i prilagođavaju ponudu potrebama, motivaciji i ponašanju turista.²⁷

Ukoliko neki resurs ne privlači turiste, on je samo prirodni element ili faktor koji u turizmu nema nikakvo značenje.²⁸ Grad Zagreb posjeduje mnoštvo prirodnih i društvenih turističkih resursa, kao što su trgovi, spomenici, muzeji, galerije, kazališta te parkovi koji se prostiru po cijelom gradu.

2.2.1. Prirodni turistički resursi

Prema zadovoljavanju čovjekovih (turističkih) potreba, prirodni resursi u pravilu imaju rekreativna svojstva, odnosno utječu na fiziološke funkcije čovjeka (osvježenje, oporavak, odmor).²⁹

Prirodnim atrakcijama ili resursima nazivamo prirodnogeografske privlačne elemente nekog kraja koji se na određen način iskorištavaju u turizmu, ali je i neophodno da budu prometno pristupačni. U takve prirodne atrakcije ubrajamo reljefne značajke, klimatske i hidrografske specifičnosti, te elemente biljnog i životinjskog svijeta.³⁰

Govoreći o turizmu u gradu Zagrebu važno je napomenuti koji to točno prirodni čimbenici utječu na turizam i privlačenje samih turista.

²⁶ Čavlek, N. et al.: Turizam – ekonomske osnove i organizacijski sustav, Školska knjiga, Zagreb, 2011., str., 125.

²⁷ Vrtiprah, V.: Kulturni resursi kao činitelj turističke ponude u 21. stoljeću, sveučilište u Dubrovniku, 2006., str. 279.

²⁸ Bilen, M., Turizam i prostor, Veleučilište u Karlovcu, Karlovac, 2006., str. 38.

²⁹ Ibid, str.38.

³⁰ Turk, H.: Položaj i turistički resursi Čabarskog kraja, izvorni znanstveni članak, str. 204

Kao jedan od glavnih prirodnih resursa svakako je klima. Povoljna klima jedan je od najvažnijih čimbenika turističke privlačnosti nekog mjesta ili regije.³¹ Klima u Zagrebu privlačan je faktor turistima. Grad Zagreb nalazi se u području umjereno kontinentalne klime te su u Zagrebu ljeta suha i vruća s prosječnom temperaturom od 20 °C dok su Zime hladne s prosječnom temperaturom od 1 °C.³² U Zagrebu se tijekom ljetnih mjeseci ostvaruje najviše dolazaka i noćenja, ali i tijekom zime u Prosincu. Međutim ni ostali mjeseci u godini ne odskaku previše jer je posjet Zagrebu moguć i preporučljiv tijekom cijele godine i kroz sva godišnja doba.³³

Uz klimu, hidrogeografski elementi, najprivlačniji su čimbenici razvoja suvremenog turizma, bez obzira na to o kojoj je vrsti i specifičnom obliku turizma riječ.³⁴

Hidrogeografska obilježja u Zagrebu predstavlja Rijeka Sava, umjetno jezero Jarun te jezero Budek. Oba jezera predstavljaju vrlo bitan turistički resurs grada Zagreba jer promiču sportsko-rekreacijski turizam ali u isto vrijeme i boravišno-kupališni turizam.

Također tu su i geomorfološki turistički resursi koji gradu Zagrebu daju određenu privlačnost i vizuru. Na samom sjeveru grada nalazi se Park prirode Medvednica koja je ujedno i pejzažni turistički resurs. Turizam u zaštićenim područjima jedan je od najbrže rastućih segmenata turističke potražnje.³⁵ Kod Medvednice imamo izuzetno rijedak primjer gdje park prirode ulazi u glavni grad. To je ujedno i prostor gdje se isprepliću prirodne i kulturno povijesne vrijednosti i kao takav privlači strane i domaće turiste koji mogu uživati u pogledu sa Sljemena.³⁶ Sljeme predstavlja idealno odredište za aktivan odmor, poslovne susrete ili opuštanje, a svojom ljepotom oduševljava posjetitelje u svako godišnje doba.³⁷

³¹ Čavlek, N.: Turizam – ekonomske osnove i organizacijski sustav, Školska knjiga, Zagreb, 2011., str. 133

³² Državni hidrometeorološki zavod, <http://meteo.hr/>, 7.6.2020.

³³ <https://www.zagreb.hr/userdocsimages/arhiva/statistika/2019/turizam%202019/Turizam%20%20XII.%202019%20.pdf>, 7.6.2020.

³⁴ Čavlek, N. op. cit. str. 139

³⁵ <https://www.pp-medvednica.hr/wp-content/uploads/2019/05/Plan-upravljanja-Parka-prirode-Medvednica.pdf>, 7.6.2020.

³⁶ <https://www.pp-medvednica.hr/>, 7.6.2020.

³⁷ <http://www.sljeme.hr/>, 7.6.2020.

U Parku prirode Medvednica danas je također u funkciji 11 planinarskih domova, 2 hotela i 8 ugostiteljskih objekata u kojima se nudi konzumacija jela i pića, a grubi je izračun smještajnog kapaciteta tih objekata oko 500 ležajeva.³⁸

Procjena godišnjeg broja posjetitelja parka prirode Medvednica za 2019. godinu iznosi preko 1 000 000 posjetitelja.³⁹

Uz Medvednicu valja spomenuti i špilju Veternicu. S više od sedam kilometara razgranatih kanala, Veternica je po veličini šesta špilja u Hrvatskoj te je turistički valorizirana, a za turiste je otvoreno samo 380 metara špilje.⁴⁰

2.2.2. Društveni turistički resursi

Sve pojave, procese i događaje, koji kod čovjeka stvaraju potrebu za upoznavanjem i kretanjem da bi zadovoljili svoje kulturne potrebe, nazivaju se društvenim ili antropogenim resursima. To su oni sadržaji za koje su vezani atributi estetskog i znamenitog, a stvorili su ih narodi ili etničke skupine u davnoj ili bliskoj prošlosti.⁴¹ U pravilu se za takve resurse vežu kraći boravci, a stupanj atraktivnosti pojedinih društvenih resursa određuje intenzitet i struktura samih posjetitelja. Za društvene resurse uglavnom su vezani turisti više obrazovne i kulturne razine, a to znači i osobe boljih materijalnih mogućnosti i veće potrošnje u turizmu.⁴²

Govoreći o društvenim resursima grada Zagreba, najvažniji i najznačajniji za turizam su oni kulturno – povijesni, manifestacijski te umjetnički resursi.

³⁸ <https://www.pp-medvednica.hr/wp-content/uploads/2019/05/Plan-upravljanja-Parka-prirode-Medvednica.pdf>, 7.6.2020.

³⁹ Ibid, 7.6.2020.

⁴⁰ <https://www.pp-medvednica.hr/turisticka-ponuda/spilja-veternica/>, 7.6.2020.

⁴¹ Čavlek, N.: Turizam – ekonomske osnove i organizacijski sustav, Školska knjiga, Zagreb, 2011., str. 147

⁴² Bilen, M.: Turizam i prostor, Veleučilište u Karlovcu, Karlovac, 2006., str. 58.

Grad Zagreb bogat je kulturno-povijesnim turističkim resursima. Osnovni motivi zbog kojih brojni turisti posjećuju Zagrebačke kulturno-povijesne turističke resurse njihova je rijetkost i razina umjetničke vrijednosti, njihovo povijesno značenje, estetika te druge vrijednosti.⁴³

Kao najbolji primjer takvih resursa u gradu Zagrebu zasigurno je Gornji grad koji obiluje brojnim povijesnim građevinama poput kule Lotrščak i crkve Sv. Marka. Jedan od simbola grada svakako je i Zagrebačka katedrala. Katedrala dominira svojim položajem u vizuri ne samo Kaptola već čitavoga grada te se smatra najvišom građevinom kako u Zagrebu tako i u Hrvatskoj.⁴⁴

Također tu je Glavni i najveći trg Zagreba, Trg bana Jelačića. Nekad je bio tržnica, a danas je mjesto susreta, stjecište turista i građana te glavni dio pješačke zone centra Zagreba.⁴⁵ Trg bana Jelačića je i najposjećenija turistička lokacija u Zagrebu koju posjećuje 88 % turista.⁴⁶

Osnovni motivi zbog kojih brojni turisti posjećuju takve kulturno-povijesne resurse njihova je rijetkost i razina umjetničke vrijednosti, njihovo povijesno značenje te estetika.⁴⁷

Uz povijesne i kulturne resurse tu su i manifestacije poput već navedenih i dobro posjećenih manifestacija kao što su Snježna kraljica i Advent u Zagrebu koji je dvije godine za redom proglašen najboljim u Europi. Također grad Zagreb bogat je i umjetničkim turističkim resursima i slovi kao grad s najvećim brojem muzeja i galerija po čovjeku u Europi.

⁴³ Čavlek, N.: Turizam – ekonomske osnove i organizacijski sustav, Školska knjiga, Zagreb, 2011., str. 147

⁴⁴ <https://sites.google.com/site/httpszagreb2809994/kulturne-znamenitosti-grada-zagreba>, 7.6.2020.

⁴⁵ Ibid, 7.6.2020.

⁴⁶ <https://www.infozagreb.hr/documents/b2b/STRZagrebVisitorSurvey.pdf>, 7.6.2020.

⁴⁷ Čavlek, N.: Turizam – ekonomske osnove i organizacijski sustav, Školska knjiga, Zagreb, 2011., str. 147

2.3. Uloga turizma u gospodarstvu grada Zagreba

Grad Zagreb zbog konstantnog unaprjeđenja svoje turističke ponudu, svake godine privlači sve veći broj turista. Grad se pozicionirao kao atraktivna turistička destinacija te na taj način doprinosi i ubrzava rast cjelokupnog gospodarstva.⁴⁸

U strukturi gospodarstva Grada Zagreba može se primijetiti pozitivan trend razvoja turizma, a tome svjedoče i podaci o turističkom prometu proteklih godina. Turistički promet u gradu Zagrebu u ljetnim mjesecima 2017. godine (srpanj, kolovoz) je manji od 25%, dok je u prvom dijelu godine iznad 40% a u drugom dijelu godine iznad 30%. Također podaci govore kako je udio grada Zagreba u nacionalnom turističkom prometu poprilično stabilan. Udio u dolascima na razini je od 7% ukupnih dolazaka gostiju ali zbog kraćeg prosječnog boravka turista u Zagrebu (1,7 dana) udio noćenja je manji (oko 2,3%). Udio stranih turista koji posjećuju Zagreb, veći je nego udio domaćih (gotovo 80% stranih turista).⁴⁹

Također i manifestacije koje se u Gradu Zagrebu organiziraju i održavaju, kao što su prethodno navedeni Advent u Zagrebu i Snježna kraljica, te manifestacije festivalskog karaktera, kao što je INmusic Festival pridonose povećanju broja noćenja i turističkih dolazaka u Grad Zagreb, kao što doprinose i povećanju prepoznatljivosti Grada Zagreba i zagrebačke turističke ponude, a samim time doprinose i razvoju grada.⁵⁰

Zahvaljujući porastu broja posjetitelja i porastu turističkih noćenja u gradu Zagrebu narastao je i broj smještajnih kapaciteta. Broj hostela u Zagrebu se u svega nekoliko godina povećao sa 6 na trenutnih 49. Većina smještajnih kapaciteta ipak je koncentrirana u nekom od oblika hotelskog smještaja (52%). Smještajni objekti ostalih vrsta također bilježe porast broja i kapaciteta. To se posebno odnosi na smještajne objekte u kojima se pružaju usluge smještaja u domaćinstvu. Kod privatnih smještaja može se govoriti o praktički udvostručenim kapacitetima u periodu od 2015. do 2017. godine, što sugerira prepoznavanje turističkog potencijala Grada Zagreba i od strane šire

⁴⁸ <https://www.vecernji.hr/biznis/grad-zagreb-potporama-za-poticanje-razvoja-turizma-utjece-na-rast-cjelokupnog-gospodarstva-1070663>, 7.6.2020.

⁴⁹ Razvojna strategija grada Zagreba za razdoblje do 2020. godine, Zagreb, 2017., str., 42.

⁵⁰ Razvojna strategija grada Zagreba za razdoblje do 2020. godine, Zagreb, 2017., str., 44.

populacije koja se počinje baviti pružanjem usluga smještaja. Na taj se način dodatno aktivira gospodarski potencijal grada Zagreba na mnogo široj razini, a ne samo od strane profesionalnih ugostitelja i pružatelja usluga smještaja.⁵¹

Tablica 2 Promjene u broju ugostiteljskih objekata za smještaj u periodu od 31. prosinca 2015. do 30. lipnja 2017. godine

Vrsta	31.12.2015.		31.12.2016.		30.06.2017.	
	Broj objekata	Broj gostiju	Broj objekata	Broj gostiju	Broj objekata	Broj gostiju
Soba za iznajmljivanje	398 64,6%	715 13,3%	406 58,8%	835 14,0%	422 55,8%	867 13,4%
Apartman za iznajmljivanje	117 19,0%	351 6,5%	166 24,1%	493 8,3%	178 23,5%	522 8,4%
Studio apartman za iznajmljivanje	49 8,0%	104 1,9%	63 9,1%	137 2,3%	96 12,7%	222 3,6%
Hostel	41 6,7%	1695 31,6%	46 6,7%	2059 34,5%	49 6,5%	2143 34,4%
Hotel posebnog standarda Hotel Business	2 0,3%	1130 21,1%	2 0,3%	1130 18,9%	2 0,3%	1130 18,2%
Učenički dom	1 0,2%	137 2,6%	1 0,2%	137 2,3%	1 0,1%	137 2,2%
Studentski dom	2 0,3%	1129 21,0%	2 0,3%	1129 18,9%	2 0,3%	1129 18,1%
Planinarski dom	2 0,3%	36 0,7%	2 0,3%	36 0,6%	2 0,3%	36 0,6%
Prenočište	2 0,3%	56 1,0%	0 0	0 0	2 0,3%	57 0,9%
Kuća za odmor	2 0,3%	12 0,2%	2 0,3%	12 0,2%	2 0,3%	12 0,2%

Izvor: Gradski ured za gospodarstvo, rad i poduzetništvo, Odjel za gospodarske djelatnosti i rad, 2017.

⁵¹ Ibid

Iz navedenih podataka tablice 2 vidljivo je kako Zagreb svake godine posjećuje sve više turista te kako smještajni kapaciteti iz godine u godinu rastu. Najviše gostiju i dalje odsjeda u hostelima, iz čega je vidljivo kako u Zagreb pristiže i mlađa populacija turista koja hostele vidi kao jeftino i zabavno prenoćište. Također Zagrepčani se sve više bave iznajmljivanjem apartmana kojih iz godine u godinu ima sve više. Lokalno stanovništvo uvidjelo je kako Zagreb ima veliki turistički potencijal i kako je grana turizma u porastu te iz toga pokušavaju izvući maksimalnu korist i zaradu.

Cilj razvoja turizma u Zagrebu i njegovog doprinosa samom gospodarstvu uključuje povećanje turističke potrošnje, produljenje boravka turista, podizanje konkurentnosti i atraktivnosti turizma u gradu. Također tu je svakako važno i pokretanje razvojno investicijskih projekata te edukacija i poticanje novih zapošljavanja na području turizma i ugostiteljstva.⁵²

2.4. Fizički pokazatelji turizma grada Zagreba u 21. Stoljeću

Već samim time što je glavni grad, Zagreb ima više lica te je on i poslovno i gospodarsko i kulturno središte, a u zadnjih nekoliko godina grad se uspio pozicionirati kao jedno od najboljih turističkih odredišta u Hrvatskoj. U receptivnom turizmu Republike Hrvatske Zagreb se svrstava među vodeće turističke destinacije Hrvatske.

Od 2000. pa sve do 2008. godine bilježi se stalan rast turističke potražnje za Zagrebom. Rast je prekinut 2009. godine kada je ukupan broj noćenja u komercijalnim smještajnim kapacitetima smanjen za 11% no to možemo pripisati cjelokupnoj svjetskoj financijskoj krizi. Oporavak je uslijedio brzo, već 2010. godine, a u 2012. zabilježeno je više od 1,2 milijuna noćenja, 5% više u odnosu na 2008. godinu.⁵³

Prošle je godine (2019.) u gradu Zagrebu ostvareno 1.458.198 turističkih dolazaka te 2.654.155 noćenja. Kada se gleda udio grada Zagreba u ukupnom broju turističkih dolazaka u Republiku Hrvatsku (20.691.621) on iznosi 7%. A od ukupnog broja noćenja u Republici Hrvatskoj (108.643.554) gradu Zagrebu pripalo je 2,4%.⁵⁴

⁵² Razvojna strategija grada Zagreba za razdoblje do 2020. godine, Zagreb, 2017., str., 44.

⁵³ <http://www.itzg.hr/hr/institut/projekti/istrazivanje/>, 8.6.2020.

⁵⁴ <https://hrturizam.hr/resume-2019-godine-ostvareno-21-milijuna-dolazaka-i-1086-milijuna-nocenja/>, 17.8.2020.

Prema istraživanju Instituta za turizam, turisti sve duže borave u Zagrebu, a i motivi dolaska su im drugačiji nego prijašnjih godina. U Zagrebu se bilježi znatno povećanje udjela četiriju motiva dolaska gostiju, a to su kratki odmor u gradu, nova iskustava i doživljaji, ali i zabave i upoznavanja kulturnih znamenitosti grada. Kulturna baština u gradu Zagrebu sve je veći motiv dolazaka turista koji i kroz muzeje grada Zagreba pobliže upoznavaju kulturu grada. U isto vrijeme dolazi do opadanja udjela poslovnih gostiju.⁵⁵ Istraživanje je pokazalo kako domaći gosti i gosti iz regije uglavnom dolaze u Zagreb zbog poslovnih obveza, dok turisti iz ostatka svijeta Zagreb najčešće posjećuju zbog novih iskustava i doživljaja te kulturnih znamenitosti.

Tablica 3 Motivi dolaska turista u grad Zagreb 2019. godine

MOTIVI DOLASKA	TURISTI (%)
Poslovne obveze	41,9
Nova iskustva i doživljaji	30,0
Kratki odmor u gradu	26,4
Zabava	20,4
Kulturne znamenitosti Zagreba	19,0
Posjet rodbini i prijateljima	9,7
Upoznavanje okolice Zagreba	7,8
Kongres/sajam	6,8
Kupnja (shopping)	4,6
Obrazovanje (seminari, tečajevi)	3,9
Kulturni događaj/manifestacija	2,6
Športski događaj	2,6
Zdravstveni razlozi	1,2
Vjerski razlozi	0,4
Nešto drugo	1,3

Izvor: web stranica Info Zagreb

⁵⁵ http://www.iztg.hr/UserFiles/file/novosti/TOMAS_ZAGREB_2012_BROSURA.pdf

U Zagrebu je prvih 6 mjeseci 2019. godine ostvareno 1,1 milijun noćenja što ga svrstava među top tri destinacije u Hrvatskoj po broju noćenja. U prvih 6 mjeseci grad je posjetilo 611 tisuća turista što je 5% više nego u istom razdoblju prošle godine.⁵⁶

Ukoliko se gleda početak 2020. godine Zagreb je ponovo bilježio rast posjetitelja i noćenja. Mediji navode kako je stranih turista u Zagrebu bilo 43,3 tisuće ili 9 posto više, a njihovih noćenja gotovo 94 tisuće ili 10 posto više, pri čemu su najviše noćenja ostvarili turisti iz Italije, BiH, Njemačke, SAD-a i Srbije. U dolascima stranih turista u Zagreb u siječnju ove godine među prvi pet mjesta su još i turisti iz Južne Koreje.⁵⁷

Također na službenim stranicama grada Zagreba navedeni su statistički podaci za Siječanj 2020.godine. Navodi se kako je u siječnju 2020. u komercijalnim smještajnim objektima Grada Zagreba ostvareno 62 tisuće dolazaka i 131 tisuća noćenja turista, što je 28,1% ukupno ostvarenih dolazaka turista u Republici Hrvatskoj i 24,1% ukupno ostvarenih noćenja. Ako uspoređujemo podatke sa siječnjem 2019., u Gradu Zagrebu ostvareno je 10,1% više dolazaka i 8,7% više noćenja turista.⁵⁸

Početak 2020. godine u Zagrebu smo tako imali porast broja turističkih dolazaka i noćenja no trend se nije nastavio. U Ožujku 2020. godine Zagreb je zadesio snažan potres koji je ošteti brojne zgrade u gradskom centru. Potres je najviše utjecao na lokalno stanovništvo grada zagreba, a što se samog turizma tiče, na pojedine smještajne i kulturne objekte. Zbog posljedica potresa, od privatnog smještaja, zatvoreno je 90-ak objekata i 12 hotela. Uz teške posljedice potresa, grad Zagreb se kao i ostatak svijeta borio i s epidemijom koronavirusa. Zbog toga grad Zagreb od početka ožujka 2020. godine do kraja srpnja 2020. godine bilježi samo 15% dolazaka i 20% noćenja u odnosu na brojke istog perioda 2019. godine.⁵⁹

⁵⁶ <https://novac.jutarnji.hr/aktualno/zagreb-medu-tri-top-destinacije-po-broju-nocenja-prednjace-turisti-iz-sad-a-i-koreje/9100346/>, 8.6.2020.

⁵⁷ <https://novac.jutarnji.hr/aktualno/zagreb-sve-populariji-u-sijecnju-zabiljezen-rast-dolazaka-i-nocenja-od-deset-posto/9968491/>, 8.6.2020.

⁵⁸ <https://www.zagreb.hr/turisticki-pokazatelji-i-smjestajni-kapaciteti/1031>, 8.6.2020.

⁵⁹ <https://www.aa.com.tr/ba/balkan/pad-turizma-u-zagrebu-gosti-is-sad-a-i-s-dalekog-istoka-prava-rijetkost/1921856>, 17.8.2020.

Najveći pad u turističkim dolascima i noćenjima bilježi se u travnju 2020. kada je Zagreb zbog pandemije koronavirusa bio u potpunosti zatvoren za posjetioce. Prošle godine u travnju, Zagreb je ostvario oko 115 tisuća dolazaka i 208 tisuća noćenja. Prema podacima Hrvatske turističke zajednice, u istom razdoblju 2020. godine zabilježeno je samo 1205 dolazaka i oko 13 tisuća noćenja.⁶⁰ Zagreb se tako u 2020. godini nosi s velikim padom turizma. Koronakriza i snažan potres nažalost su okončali turistički potencijal grada Zagreba u 2020. godini.

2.4.1. Potrošnja turista u Zagrebu

Grad Zagreb iz godine u godinu bilježi trend rasta u turističkim dolascima i noćenjima, ali su i turisti sve više skloni potrošnji u samome gradu. Kada govorimo o turistima koji posjećuju Zagreb možemo reći da većina ima ispod 35 godina te da većina turista, njih čak 69% dolazi iz Azije. Turisti koji nisu Hrvatski državljani, a dolaze u Hrvatsku, u 31% slučajeva posjete i Zagreb. Strani turisti također više posjećuju znamenitosti grada Zagreba gdje u najvećoj mjeri posjećuju Gornji grad te Zagrebačku katedralu. Nešto manje turista, oko 20%, posjećuju i muzeje grada Zagreba.⁶¹

U Thomasovom istraživanju o stavovima turista u Zagrebu, koje je provedeno 2012. godine, najbolje su ocjene dobili muzeji i galerije grada Zagreba. Preko 80% turista tu je kategoriju ocijenilo s vrlo dobrim ili odličnim.⁶² Također u istraživanju se navodi da kada je riječ o zadovoljstvu turista, najbolju ocjenu dobiva smještaj, gostoljubivost i sigurnost samoga grada. S druge strane turisti većinom nisu zadovoljni infrastrukturom grada ni događanjima koja se nude turistima.

Prosječni dnevni izdaci hotelskih gostiju u Zagrebu, prema Thomasovom istraživanju za 2012. godinu iznosili su 123 eura po osobi, a najbolji potrošači dolaze iz Japana, SAD-a i Velike Britanije. Najveći dio tih izdataka odnosi se na izdatke za smještaj, zatim za hranu i piće te za kupnju. Za kulturu hotelski gosti izdvajaju svega 1,1euro dnevno.⁶³ Gosti koji borave u privatnom

⁶⁰ <https://www.telegram.hr/zivot/prosle-godine-u-travnju-u-zagreb-je-doslo-115-000-turista-ove-godine-1205-moze-turizam-prezivjeti-koronu-i-potres/>, 17.8.2020.

⁶¹ Weber-Kainz, B. : Strategije za turističku internacionalizaciju muzeja, 2005.

⁶² http://www.iztg.hr/UserFiles/file/novosti/TOMAS_ZAGREB_2012_BROSURA.pdf , str. 32.

⁶³ Ibid

smještaju imaju manje izdatke. U prosjeku izdvajaju 57 eura po osobi, a za kulturu izdvajaju 1,8 eura dnevno.⁶⁴

Institut za turizam proveo je 2016. godine i istraživanje za vrijeme Adventa kao najveće manifestacije u gradu. Za 49% ispitanika Advent u Zagrebu glavni je razlog posjete gradu. Jednodnevni posjetitelji iz inozemstva trošili su u prosjeku 287 kuna, dok su domaći turisti trošili u prosjeku 241 kunu.⁶⁵

Stavovi turista za vrijeme Adventa u Zagrebu vrlo su pozitivni. Za 50% posjetitelja “Advent” je nadmašio njihova očekivanja, a za 44% posjetitelja grad Zagreb i “Advent” u potpunosti su ispunili njihova očekivanja.⁶⁶

Takva promocija grada kroz same zadovoljne turiste Zagrebu donosi sve veću popularnost i posjećenost.

⁶⁴ Ibid

⁶⁵ https://www.infozagreb.hr/documents/b2b/Potrosnja_Advent_SAZETAK_20_03_2017_.pdf, str. 4.

⁶⁶ Ibid

3. MUZEJSKA PONUDA U FUNKCIJI TURIZMA GRADA ZAGREBA

Muzeji su važan dio turističke ponude, a samim time i važan te nezaobilazan dio kulturnog turizma. Za muzeje možemo reći da su često važna točka u razgledavanju nekoga grada ili regije, tako da su muzeji postali dio mreže turističkih atrakcija. Muzeji, dakako, participiraju i u oblikovanju, kompletiranju i komplementiranju kulturne ponude. Muzeji mogu imati značajnu ulogu u razvoju turizma nekoga grada pa i u njegovoj prepoznatljivosti.⁶⁷

“Ukoliko su muzeji mjesta primarnog interesa turističkog posjetitelja, onda se o njima razmišlja kao o dionicima kulturnog turizma.”⁶⁸

Svaka destinacija trebala bi imati vlastiti identitet jer to je ono što turisti žele i što ih privlači. Turisti žele doživjeti jedinstveno iskustvo kamo god putuju. To vrijedi i za muzeje. Kada se turist odluči posjetiti neki muzej, njega je privukla posebna i autentična postava kroz koju bi mogao lakše doživjeti i upoznati grad jer identitet nekog muzeja, često je i identitet samoga grada.

Kod muzeja je važno da probude znatiželju turista. Uz kulturne spomenike grada i obilasku istih, turist je željan upoznati povijest destinacije na jedan jedinstven i specifičan način. Muzeji tako svojom ponudom mogu probuditi znatiželju turista i motivirati ga na duži ostanak u gradu ili na skori povratak.

Sama muzejska ustanova može se klasificirati prema više kriterija. Najprihvatljiviji su kriteriji koje uvjetuju sami muzejski predmeti. Prema muzejskom predmetu muzeje je moguće podijeliti na multidisciplinarne (opći, enciklopedijski) muzeji i na specijalizirane muzeje. Unutar kategorije specijaliziranih muzeja razlikuju se interdisciplinarni muzeji koji podrazumijevaju umjetničke muzeje i muzeje primijenjenih umjetnosti, arheološke i povijesne muzeje, etnografske, muzeje kulturne antropologije, prirodoslovne muzeje te muzeje znanosti i tehnologije.⁶⁹

⁶⁷ Klarić, V. Muzeji i turizam : turistički posjeti muzeju: upravljanje posjetiteljima. Zagreb : Globtour Event, 2011., str. 6

⁶⁸ Klarić, v., op. cit. str. 8

⁶⁹ Maroević, I.: Uvod u muzeologiju, Zavod za informacijske studije Zagreb, 1993., str.78

3.1. Povijesni razvoj muzeja u gradu Zagrebu

Kada govorimo o muzejskoj povijesti, Maroević u svojoj knjizi “Uvod u muzeologiju” kaže kako povijest muzeja nije samo povijest institucija nego je i povijest raznih procesa u ljudskom društvu koji su dovodili do sakupljanja, vrednovanja i čuvanja predmeta te prenošenja ideja pohranjenih u predmetima. Također to je i povijest različitih vrsta zbirki od kojih su kasnije stvoreni muzeji, kao i povijest samog pojma i značenja riječi muzej koja današnjoj civilizaciji nije ono što je bila nekad.⁷⁰

Prva muzejska ustanova u Zagrebu bio je Narodni muzej, preteča današnjeg Arheološkog, Prirodoslovnog i Hrvatskog povijesnog muzeja koji je otvorio svoje zbirke javnosti 1846. godine u klasicističkoj palači grofa Draškovića u Opatičkoj ulici. Ustanovljen je dobrovoljnim novčanim prilozima, a njegove su zbirke također nastale mnogobrojnim donacijama predmeta, slika, spisa i knjiga.⁷¹ Koncept Narodnog muzeja i njegov razvoj vrlo je važan za hrvatsku muzeologiju. Ta je godina priznata kao godina osnutka zbog uočenih svih triju muzeoloških funkcija, a to su zaštita (sabiranje i fizička zaštita, inventiranje), istraživanja (prvi znanstveni prilozi na hrvatskom jeziku vezani uz terenska istraživanja i prikupljanja građe za muzej) i komunikacije.⁷²

Također krajem 19. stoljeća Zagreb dobiva još jedan muzej koji svoje zbirke čuva čak i do današnjih dana. Radi se o Muzeju za umjetnost i obrt koji je osnovan 1880. godine i tada je bio jedna od prvih takvih institucija u Europi.⁷³ Prve predmete za tada budući Muzej za umjetnost i obrt 1875. godine daruje biskup Josip Juraj Strossmayer. Stalan postav za javnost bio je otvoren već 1880. u Praškoj ulici, a u današnjoj zgradi Muzeja za umjetnost i obrt, na jednom od najljepših gradskih trgova, cjelovita i stalna postava otvorena je 1909. godine.⁷⁴

⁷⁰ Maroević, I., (1993), Uvod u muzeologiju, Zavod za informacijske studije Zagreb, str.18

⁷¹ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=42998>, 17.8.2020.

⁷² Vujić, Žarka. 2000. Obrazac osnutka prvih muzeja u Zagrebu. Muzeologija, str. 21

⁷³ Jukić Panjić, Irena; Bračun Filipović, Jelena. 2014. Avantura u muzejima. Vodič kroz najzanimljivije hrvatske muzeje. Školska knjiga. Zagreb., str. 124

⁷⁴ Ibid

Muzej za umjetnost i obrt samo je jedna od brojnih poznatih građevina poznatog arhitekta Hermanna Bollea u Zagrebu, u kojoj prostorna organizacija s muzejem u sredini ili u jezgri, okruženim internatom i nastavnim prostorijama govori o poštovanju izvornog koncepta tadašnjih muzeja za umjetnost i obrt. Reprezentativna palača za muzej izgrađena je 1888. godine, a svojim historicističkim izgledom upotpunjuje izgled zagrebačkog trga na kojemu se nalazi. Također je i prva zgrada koja je namjenski građena za muzej u Hrvatskoj.⁷⁵

Gledajući na kompletno 20. stoljeće, muzejska ponuda grada Zagreba poprilično je rasla. Grad sa svojim novim muzejima poprima jednu novu vizuru. Godina 1907. bila je značajna zbog nekoliko događaja koji će obilježiti povijest grada Zagreba te usmjeriti njegov razvoj kao metropole. Neosporna je činjenica da je Zagreb tada dobio potpuno novi izgled uvođenjem električne energije 1907. godine, ali i otvaranjem novog muzeja koji će se pokazati kao baštinik, ne samo povijesti grada, već i njegove svakodnevice, a ta svakodnevica traje već stotinu godina. Riječ je o Muzeju grada Zagreba.⁷⁶ Muzej nikada nije prestao s radom, a njegova postava se konstantno povećava. Najnoviji stalan postav nagrađen je nagradom grada Zagreba, a najveće priznanje Muzeju sigurno je bilo ono 2000. godine kada je Muzej nominiran za nagradu Europski muzej godine. Bogata i aktivna povijest Muzeja grada Zagreba iz koje je zasigurno proizašlo veliko iskustvo te inovativnost sadašnjosti jamče budućnost ovoj ustanovi koja je postala sastavni dio grada Zagreba te nezaobilazan dio svakog obilaska Zagreba.⁷⁷

Pojava sve većeg broja muzeja tijekom druge polovice 20. stoljeća, a posebice tijekom 80-ih godina 20. stoljeća, smatra se sve većom željom za razumijevanjem svijeta oko nas. Uz popularne izvore znanja, i u konkurenciji s njima, muzej je prepoznat kao mjesto povjerenja, gdje posjetitelji mogu dobiti vjerodostojne i autentične podatke o kulturnoj povijesti.⁷⁸

Tako je 1952. godine osnovan Muzej naivne umjetnosti koji se smatra prvim muzejom naive u svijetu.⁷⁹ Dvije godine kasnije, 1954., u Zagrebu je osnovan Nacionalni muzej znanosti i tehnike

⁷⁵ Vujić, Ž., op. cit. Str. 124

⁷⁶ Sarić, N. : Časopis studenata povijesti, Zagreb, 2008.

⁷⁷ Ibid

⁷⁸ Miklošević, Ž. : Muzeji i njihov odnos spram prošlosti, društvo za Hrvatsku povijesnicu, Filozofski fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2010., str. 208.

⁷⁹ <https://issuu.com/anditoldthemiinventetimesnewr/docs/brosura-muzeji-i-galerije-hrvatski->, 9.6.2020.

koji je danas poznat pod imenom “Tehnički muzej Nikola Tesla”. Tehnički muzej jedan je od najpoznatijih i najposjećenijih Zagrebačkih muzeja.⁸⁰

Također te iste godine osnovan je i Muzej suvremene umjetnosti, a od 2009. godine nalazi se u jednoj od najmodernijih zgrada u gradu Zagrebu te je postao jednim od simbola Novog Zagreba. Godine 1980. osnovan je još jedan važan i poznati Zagrebački muzej. Riječ je o muzeju “Mimara” koji je 2014. godine dobio i certifikat izvrsnosti od strane Trip Advisora.⁸¹

Osamdesetih godina prošlog stoljeća Zagreb je dobio i prvi Hrvatski prirodoslovni muzej, a otvorena je i Galerija Klovićevi dvori koja je danas jedna od najposjećenijih Zagrebačkih galerija.⁸² Broj muzeja u Zagrebu sve više se povećavao, a u 2019. godini Zagreb se može pohvaliti kao grad s najviše muzeja i galerija po čovjeku u Europi.⁸³

U zadnjih desetak godina u Zagrebu su se otvorili brojni muzeji koji su postali nezaobilazne stanice prilikom posjete gradu. Najbolji primjer takvih muzeja zasigurno su muzej Iluzija otvoren 2015. i Muzej prekinutih veza koji je svoja vrata otvorio 2010. godine.

3.2. Muzeji kao kulturne turističke atrakcije

Profesorica Vrtiprah, u svojem radu koji objašnjava kulturne resurse i povezuje ih s turistima, objašnjava kako kulturno nasljeđe daje određenu autentičnost destinaciji, te je čini prepoznatljivom i drukčijom i kako se na njemu često temelji konkurentna prednost u odnosu prema drugim destinacijama.⁸⁴ U današnje vrijeme kulturu gledamo kao komercijalan “proizvod” što se nudi turistima koji traže odmor i iskustvo. U mnogim turističkim destinacijama takvi resursi prijeko su potreban dodatak osnovnim elementima ponude.⁸⁵ Međutim, nije dovoljno imati samo

⁸⁰ <https://www.infozagreb.hr/zagreb-za-djecu/muzeji/tehnicki-muzej-nikola-tesla>, 9.6.2020.

⁸¹ <http://www.mimara.hr/Muzej/O%20donatoru>, 9.6.2020.

⁸² <https://issuu.com/anditoldthemiinventedtimesnewr/docs/brosura-muzeji-i-galerije-hrvatski->, 9.6.2020.

⁸³ <https://zg-magazin.com.hr/zagreb-po-covjeku-ima-najvise-muzeja-i-galerija-u-europi/>, 9.6.2020.

⁸⁴ Vrtiprah, V. : Kulturni resursi kao činitelj turističke ponude u 21. stoljeću, sveučilište u Dubrovniku, 2006., str. 287

⁸⁵ Ibid

bogato kulturno nasljeđe, njime treba znati marketinški upravljati. Samo nasljeđe koje je, u najvećoj mogućoj mjeri, u funkciji turizma može pružiti maksimalne ekonomske efekte.⁸⁶ Kulturne ustanove, također imaju jednu od važnijih uloga u upravljanju kulturnim dobrima u smislu čuvanja i zaštite, ali i organizacije izložbi. Jedan od takvih primjera upravo su muzeji. Muzej se ne može svesti samo na čuvanje predmeta baštine i njihova pokazivanja javnosti nego mu se danas dodjeljuje aktivnija i dinamičnija uloga. Time se proširuje ponuda turističke destinacije i doprinosi stvaranju imidža same destinacije.⁸⁷

Sve veći broj turista uz rekreativni odmor traži i druge sadržaje, upotpunjavaju si svakodnevicu novim doživljajima, spontani su ali i zainteresiraniji za različite ponude kojima obiluje destinacija koju posjećuju. Same prirodne ljepote više nisu dovoljne da bi zadržale turista. Turist istražuje kako da na najbolji način iskoristi dokolicu, a najčešće su muzeji kao i ostali kulturni resursi najbolji primjer kako ispuniti slobodno vrijeme turista i pružiti mu nove spoznaje i doživljaje grada.

3.3. Uloga muzeja u turizmu grada Zagreba

Muzeji grada Zagreba čuvaju kulturnu baštinu te imaju neprocjenjivu važnost u predstavljanju i promociji Zagreba kao turističke destinacije. Oni su nezaobilazan dio kulturne ponude samoga grada.⁸⁸

Kada se o muzejima govori s aspekta ponude destinacije, sve su muzejske institucije resursi, ali samo su rijetke sposobne zainteresirati posjetitelje te imaju u potpunosti iskorišten turistički potencijal. Muzeji ne bi trebali biti samo određeno unutar neke destinacije, nego bi i sami po sebi trebali biti atrakcije za posjetitelje i turiste.⁸⁹

⁸⁶ Ibid

⁸⁷ Šulc, R. : Razvoj pristupačnosti turizma u gradu Zagrebu, diplomski rad, Zzagreb, 2019.

⁸⁸ Klarić, V., Laszlo, Ž., Nevidal, R., Gajski, A., Pintarić, S.: Muzeji i turizam: Djelovanje muzeja kao dionika kulturnog turizma, Printera grupa, Zagreb, 2011, str.10

⁸⁹ Ibid

Promocija muzeja i njegove građe kao kulturne vrijednosti treba ponajprije biti usmjerena na ljude koji žive na nekom području, koji moraju postati svjesniji bogatstva lokalne povijesne, umjetničke i prirodne baštine svoga grada ili zemlje. Bez muzeja i kulturne baštine nema identiteta neke sredine, a bez njega nema ničega što bi neku turističku destinaciju razlikovalo od neke druge, slične ili istovjetne.⁹⁰

Koristi od muzeja i galerija grada Zagreba mogu biti višestruke, posebno na gospodarskom i društvenom području, a dobiva se i na posebnoj kvaliteti i bogatstvu turističke ponude grada. Prema raspoloživim podacima Turističke zajednice grada Zagreba, grad Zagreb ima 39 muzeja no i brojne druge kulturne ustanove koje obogaćuju njegovu kulturnu ponudu.⁹¹ Muzeji kao kulturni turistički resursi imaju više zadaća i funkcija. Primarna uloga muzeja svakako je očuvanje kulturne baštine, zbirki i predmeta, ali i uspostava komunikacije i prezentacije između muzejske postave i samog posjetitelja.

Muzej kao ustanova mora ispunjavati četiri funkcije:⁹²

- funkcija izlaganja - svrha muzeja je u prezentiranju zbirki predmeta ili vrijednosti kulturnog značaja radi zabave i izobrazbe publike;
- funkcija čuvanja - muzej je mjesto sakupljanja i čuvanja baštine;
- znanstvena funkcija - muzej mora provoditi razna proučavanja u korist muzejskih predmeta te poticati suradnju s vanjskim stručnjacima za proučavanje pohranjenih predmeta;
- animacijska funkcija - muzej se mora uključiti u kulturni i društveni život svoga grada i regije; animacijske aktivnosti mogu poprimiti različite oblike poput povremenih izložbi, vođenih obilaska, predavanja, koncerata, radionica i priredbi.

⁹⁰Klarić, V., Laszlo, Ž., Nevidal, R., Gajski, A., Pintarić, S.: Muzeji i turizam: Djelovanje muzeja kao dionika kulturnog turizma, Printera grupa, Zagreb, 2011, str.23

⁹¹ <https://www.infozagreb.hr/istrazi-zagreb/kultura/muzeji>, 9.6.2020.

⁹² Gob, A.: Muzeologija: Povijest, razvitak i izazovi današnjice, Antibarbus, Zagreb, 2007, str.64

Turiste zanima povijest umjetnosti, povijest samoga grada, arheologija, etnologija, kao i arheološki lokaliteti te različiti muzeji koji prikazuju život davno prošlih stanovnika. Muzeji nisu samo izolirane sociokulturne ustanove, oni su važan akter unutar kulturne matrice.⁹³

Muzeji turistima omogućavaju poseban doživljaj kulture i kulturne baštine destinacije koju posjećuju pa samim time imaju neprocjenjivu i značajnu ulogu u promociji turističke destinacije i njenom brendiranju. Prema istraživanju Državnog zavoda za statistiku iz 2015. godine, Zagrebačke muzeje posjetilo je 699 368 turista, što je puno više nego u 2012. godini kada je muzeje posjetilo 475 179 turista.⁹⁴ Gledajući istraživanje o stavovima i potrošnji turista u 2017. godini koje je proveo Institut za turizam i gdje je navedeno da 14% turista posjećuje muzeje i galerije, možemo reći da isti podaci vrijede i za grad Zagreb, budući da se čak četvrtina muzeja u Republici Hrvatskoj nalazi upravo u Zagrebu.⁹⁵

Među najposjećenijim muzejima u Hrvatskoj spadaju upravo Zagrebački muzeji, a to je Galerija Klovićevi dvori s 344 067 posjetitelja u 2018. godini, zatim Tehnički muzej Nikola Tesla kojeg je posjetilo 141 045 posjetitelja, Muzej za umjetnost i obrt sa 113 677 posjetitelja kao i Muzej grada Zagreba koji je u 2018. imao 92 606 posjetitelja.⁹⁶

Uz već poznate i navedene muzeje, veliku popularnost stekli su već spomenuti Muzej iluzija i Muzej prekinutih veza koji turiste privlače specifičnom i rijetkom postavom. Budući da grad Zagreb posjećuju turisti prosječne životne dobi ispod 35 godina, novi Zagrebački muzeji upravo su pridonijeli popularnosti grada i probudili znatijelju o Zagrebačkoj kulturnoj ponudi.⁹⁷

Grad Zagreb vodi sve više računa o turistima i posjetiocima te njihovom kvalitetnom provođenju slobodnog vremena, a to dokazuju i dva novootvorena muzeja. Muzej čokolade i Muzej

⁹³ Klarić, V., Laszlo, Ž., Nevidal, R., Gajski, A., Pintarić, S.: Muzeji i turizam: Djelovanje muzeja kao dionika kulturnog turizma, Printera grupa, Zagreb, 2011, str.23

⁹⁴ https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/08-03-01_01_2016.htm

⁹⁵ <https://hrturizam.hr/wp-content/uploads/2018/07/Tomas-Ljeto-2017-Stavovi-i-potrosnja-turista-u-Hrvatskoj.pdf>, str.4.

⁹⁶ https://www.mdc.hr/files/file/muzeji/statistika/Posjecenost_hr_muzeja_2018.pdf, 9.6.2020.

⁹⁷ <https://hrturizam.hr/wp-content/uploads/2018/07/Tomas-Ljeto-2017-Stavovi-i-potrosnja-turista-u-Hrvatskoj.pdf>, 9.6.2020., str 27.

mamurluka dva su najnovija muzeja u Zagrebu. Oba muzeja odličan su primjer kreativnosti, ali daju i dodatnu vrijednost i sadržaj samome gradu što je vrlo značajno u održivosti turizma grada Zagreba.

3.4. Turističke ponude muzeja u gradu Zagrebu

Prema tvrdnji Turističke zajednice grada Zagreba, grad Zagreb ima najveći broj muzeja po glavi stanovnika. Zagreb se može pohvaliti kako onim tradicionalnim tako i onim neobičnim muzejima.⁹⁸

U Zagrebu najviše ima umjetničkih muzeja, zatim muzeja s temom tehnike, prirodoslovlja i pedagogije, te ostalih disciplina: arheologije, etnologije, povijesti i sporta. S obzirom da je Zagreb hrvatska metropola, u njemu dominiraju muzeji koji imaju karakter nacionalnih muzeja (tehnički, prirodoslovni, arheološki, etnografski, muzeji za umjetnost i obrt, školski, povijesni i nekoliko umjetničkih). Većina od njih su jedini takve vrste u Hrvatskoj, dok se etnografski i arheološki muzeji nalaze i u drugim gradovima Hrvatske.⁹⁹

Kao što je već prethodno navedeno Zagreb je u samom vrhu posjećenosti muzeja u Republici Hrvatskoj. Jedan od poznatiji muzeja svakako je Arheološki muzej grada Zagreba. Nasljednik je nekadašnjega Narodnog muzeja, a od 1945. godine smješten je u prekrasnoj palači Vranyczany-Hafner na Zrinjevcu. Muzejski fundus, koji danas broji više od 450.000 različitih artefakata, prikupljen je iz različitih izvora. Arheološki muzej, gledano u cjelini, ima najveći dio svoje spomeničke građe iz domaće provenijencije tj. krajeva koji pripadaju hrvatskom povijesnom prostoru. Zagrebački Arheološki muzej, za razliku od drugih sličnih muzeja u Hrvatskoj, ima i bogate zbirke i spomenike inozemnog podrijetla. Uz Egipatsku zbirku muzej ima i nekoliko značajnih kolekcija grčkog i rimskog spomeničkog materijala. Osobito se ističe bogata kolekcija oslikanih grčkih vaza južnoitalskog i grčkog podrijetla te dragocjena kolekcija kamenih spomenika

⁹⁸ <https://punkufer.dnevnik.hr/clanak/zanimljivosti/5-hit-muzeja-u-zagrebu-kojih-se-turisti-ne-mogu-zasititi---572839.html>, 9.6.2020.

⁹⁹ Miškec, S.: Mogućnosti bolje valorizacije muzeja kao turističkih atrakcija Grada Zagreba, diplomski rad, Ekonomski fakultet, Zagreb, 2013.

italske provenijencije, a iznimnu pozornost, kako Zagrepčana tako i turista, privlače glasoviti povoji Zagrebačke mumije, odnosno Zagrebačke lanene knjige (*Liber linteus Zagrabiensis*).¹⁰⁰

Također još jedan zanimljiv i upečatljiv muzej svakako je Muzej suvremene umjetnosti u Zagrebu. Muzej od 2009. godine djeluje u novoj zgradi na aveniji Dubrovnik. Novouređena zgrada sama je po sebi neobična ali i omogućuje odvijanje različitih multimedijских događaja. Posebnost muzeja je i 90 metara dugačak LED ekran preko kojeg muzej komunicira i s prolaznicima, a ne samo s muzejskom publikom. Kao multiprogramska ustanova, muzej posreduje baštinu i suvremenu scenu, od izvedbenih do filmskih umjetnosti, a nakon više od deset godina na novoj lokaciji, MSU je postao jedan od simbola Novog Zagreba, kao živo i prepoznatljivo mjesto stvaranja, interakcije, okupljanja i druženja svih generacija.¹⁰¹

Osim već starih i dobro poznatih muzeja, u Zagrebu su se otvorili i oni neobični muzeji koji nerijetko privlače velik broj turista i znatizeljnih posjetitelja. Jedan od takvih primjera zasigurno je Muzej prekinutih veza koji je otvoren 2010. godine. “Dobitnik prestižne Kenneth Hudson nagrade za najinovativniji muzej u Europi 2011. godine, Muzej prekinutih veza zasigurno nije tipična turistička atrakcija. Ovaj jedinstven i neobičan muzej s pravom je privukao puno medijske pažnje prvotno kao putujuća izložba, a zatim kao stalni muzejski postav u centru Zagreba”.¹⁰² Navode na stranicama muzeja.

Muzej prekinutih veza nastao je iz putujuće izložbe s konceptom propalih veza i njihovih ruševina koje su kasnije ispričane na svakakve načine. Za razliku od „destruktivnih“ samopomagajućih uputa kako se oporaviti od neuspjele ljubavi i propale veze, ovaj muzej daje priliku svakome da prebrodi emocionalni slom na jedan kreativan način, a to je donacija zbirci Muzeja.¹⁰³ Muzej je postao toliko popularan među turistima da je jedan od turista, nakon što se oduševio Zagrebačkim muzejom, isti otvorio i u Los Angelesu 2016. godine.

¹⁰⁰ <https://www.amz.hr/hr/muzej/o-muzeju/>, 18.8.2020.

¹⁰¹ <http://www.msu.hr/>, 18.8.2020.

¹⁰² <http://www.isic.hr/program/2/201/muzej-prekinutih-veza-museum-of-broken-relationships.html>, 9.6.2020.

¹⁰³ <https://www.infozagreb.hr/istrazi-zagreb/kultura/muzeji/muzej-prekinutih-veza>, 9.6.2020.

Podaci o posjećenosti pokazuju da je Muzej prekinutih veza sve popularniji među turistima. Broj posjetitelja 2016. godine iznosio je 95 182, a 2019. godine ta brojka je narasla na 111 540 posjetitelja.¹⁰⁴

Uz muzej prekinutih veza, Zagreb ima još jedan neobičan muzej, a to je muzej Iluzija. U njemu se nalazi najveća zbirka holograma u ovom dijelu Europe.

Iz muzeja navode kako Muzej iluzija nudi intrigantno vizualno, osjetilno i edukativno iskustvo u zabavnoj avanturi za sve generacije. Kroz atraktivne i zabavne varke, posjetitelji i turisti mogu puno naučiti o vidu, percepciji, ljudskom mozgu i znanosti te će moći bolje razumjeti zašto oči vide stvari koje mozak ne razumije.¹⁰⁵ Kao takav, Muzej Iluzija, zanimljiv je turistima i budući da se nalazi u centru grada Zagreba turisti ga rijetko zaobilaze.

Još jedan popularan muzej u gradu Zagrebu te jedan od najposjećenijih u Hrvatskoj svakako je Tehnički muzej Nikole Tesle. Ovaj muzej osnovan je po uzoru na postojeće velike znanstveno-tehničke muzeje u svijetu, a naš muzej u Zagrebu općega je tipa, to jest složeni je muzej znanosti i tehnike za razliku od ostalih specijaliziranih tehničkih muzeja koji obrađuju samo pojedino područje tehnike.¹⁰⁶ Na samoj stranici muzeja možemo otkriti kako muzej Nikola Tesla prikuplja, čuva, obrađuje i izlaže muzejsku građu važnu za tehničko-tehnološki razvoj u svijetu, a osobito u RH, te u se u njemu prikazuje znanstveno-tehnički razvoj u prošlosti, njegove dosege u sadašnjosti te moguće daljnje smjerove u budućnosti.¹⁰⁷

Kompleks muzejskih građevina Tehničkog muzeja je od 2005. upisan u Registar kulturnih dobara RH kao zaštićeno nepokretno kulturno dobro.¹⁰⁸ Tehnički muzej Nikola Tesla iz godine u godinu bilježi porast broja posjetitelja, što svakako možemo zahvaliti promjeni imena muzeja, ali i njegovoj rukovodećoj ekipi koja radi na organizaciji različitih edukacija te organizaciji hvalevrijednog i do sada već dobro poznatog Festivala znanosti na kojemu gostuju znanstvenici iz

¹⁰⁴ <https://brokenships.com/> 9.6.2020.

¹⁰⁵ <https://www.infozagreb.hr/istrazi-zagreb/kultura/muzeji/muzej-iluzija>, 9.6.2020.

¹⁰⁶ <https://www.infozagreb.hr/zagreb-za-djecu/muzeji/tehnicki-muzej-nikola-tesla>, 9.6.2020.

¹⁰⁷ <https://tehnika.lzmk.hr/tehnicki-muzej-nikola-tesla/>, 9.6.2020.

¹⁰⁸ <https://tehnika.lzmk.hr/tehnicki-muzej-nikola-tesla/>, 9.6.2020.

različitih zemalja svijeta.¹⁰⁹ Prošle godine muzej je zabilježio 194.850 posjeta od toga je 17.146 posjetitelja bilo iz inozemstva.

Posjetitelji tehničkog muzeja mogu uživati u demonstracijskim pokusima koje je izvodio sam Tesla. Ovaj muzej svakako je nezaobilazna stanica za svakog turista kojega zanima znanost i tehnika, ali i za one željne zabave i znanja.¹¹⁰

Međutim, muzejska ponuda grada Zagreba kakvu smo ju poznavali do početka 2020. godine još će neko vrijeme biti nedostupna. Nekoliko muzeja u gradu Zagrebu 22.ožujka 2020. godine pretrpjeli su nažalost veliku štetu uslijed snažnog potresa koji je pogodio Zagreb u ranim jutarnjim satima. Arheološki muzej u Zagrebu pretrpio je velika oštećenja i zgrade i muzejskih predmeta, a Gornjogradska palača Amadeo, dom Hrvatskoga prirodoslovnog muzeja, također je teško stradala u potresu. Muzej za umjetnost i obrt, kojemu je 2020. trebala biti godina proslave 140 godina djelovanja, prebrojava štete na građi i sakralnim skulpturama, ali najveća mu je trenutačno ugroza urušeni dio krovišta. Etnografski muzej također najveće štete bilježi u unutrašnjosti zgrade, a Galerija Klovićevi dvori prema prvim je izvidima u odnosu na druge muzeje pretrpjela samo manja oštećenja na krovu te puknuća po zidovima. Zagrebačka jedina muzejska zgrada iz 21. stoljeća, Muzej suvremene umjetnosti, trebala je najmanje od svih osjetiti potres međutim štete se zbrajaju zbog poplave koje su nastale jer su se trešnjom aktivirali protupožarni sprinkleri koji su potopili izložbeni prostor.¹¹¹

Tako su Zagrebački muzeji zatvorili svoja vrata ne samo zbog pandemije koronavirusa nego kasnije i zbog potresa koji je uništio mnoge dragocjene zbirke. Muzejski sektor prvo u Italiji, a potom i u ostatku Europe morao je prema uputama nadležnih tijela u kratkom roku prestati sa svojom djelatnošću, zatvorivši svoja vrata posjetiteljima. Međutim obožavateljima muzeja omogućilo se virtualno posjećivanje određenih svjetskih muzeja.¹¹² U mnogo je svjetskih muzeja virtualan obilazak već odavno zastupljen, a grad Zagreb također se može pohvaliti bogatom

¹⁰⁹ <https://punkufer.dnevnik.hr/clanak/zanimljivosti/5-hit-muzeja-u-zagrebu-kojih-se-turisti-ne-mogu-zasititi---572839.html>, 9.6.2020.

¹¹⁰ <https://punkufer.dnevnik.hr/clanak/zanimljivosti/5-hit-muzeja-u-zagrebu-kojih-se-turisti-ne-mogu-zasititi---572839.html>, 9.6.2020.

¹¹¹ <https://mdc.hr/hr/mdc/publikacije/newsletter/newsletter-24-3-2020/>, 18.8.2020.

¹¹² Ibid

ponudom virtualnih obilazaka muzeja. Tako su virtualni obilasci dostupni u Muzeju za umjetnost i obrt, Tehničkom muzeju Nikola Tesla, Arheološkom muzeju, Muzeju vodoopskrbe, muzeju Mimara te u Muzeju grada Zagreba.¹¹³

Zbog navedenih događaja, 2020. godina, je za muzeje u gradu Zagrebu postala jedna od najtežih. Muzejske institucije suočavaju se s velikim problemima kako zbog koronakrize tako i zbog potresa i uništenih dragocjenosti i umjetnina.

3.4.1. Noć muzeja u gradu Zagrebu

Grad Zagreb u svojoj ponudi ima još jednu zanimljivu manifestaciju koja se održava svake godine već 15 godina. Riječ je o Noći muzeja koja se u Zagrebu održava od 2005. godine. Te 2005. godine Zagreb je bio jedini grad u Hrvatskoj koji je organizirao i proveo tu manifestaciju.¹¹⁴

Prigodan program organizira se svake godine na zadnji petak u mjesecu Siječnju, a započinje u 18 sati te traje sve do jedan sat iza ponoći. Ulaz u muzeje, galerije i ostale kulturne ustanove je besplatan.¹¹⁵

Jedan od najznačajnijih dosega same manifestacije je promocija muzeja i muzejske struke, ne samo u gradu Zagrebu nego u cijeloj Hrvatskoj. Također manifestaciji je u cilju stvaranje nove publike jer su brojni posjetitelji u Noći muzeja 'otkrili' muzeje, da bi kasnije postali stalna publika.¹¹⁶

Od 2007. Noć muzeja prerasta u nacionalnu manifestaciju koja svake godine uključuje sve više muzeja i gradova.¹¹⁷ Na temelju brojnih anketa i provedenih istraživanja o stavovima posjetitelja hrvatskih muzeja te kvalitetne evidencije posjeta muzejima, može se reći da je više od 5.000,000 posjetitelja obilazilo hrvatske muzeje proteklih 15 godina tijekom održavanja Noći muzeja.¹¹⁸

¹¹³ <https://hrturizam.hr/virtualne-setnje-po-hrvatskim-muzejima/>, 18.8.2020.

¹¹⁴ <https://nocmuzeja.hr/o-noci-muzeja/>, 9.6.2020.

¹¹⁵ <http://hrmud.hr/noc-muzeja/>, 9.6.2020

¹¹⁶ <https://nocmuzeja.hr/o-noci-muzeja/>, 9.6.2020.

¹¹⁷ <http://hrmud.hr/noc-muzeja/>, 9.6.2020.

¹¹⁸ <https://nocmuzeja.hr/o-noci-muzeja/>, 9.6.2020.

Ako se broj posjetitelja usporedi s prvom Noći muzeja u kojoj je broj posjetitelja bio 10 000 vidi se kako je ova manifestacija znatno utjecala na posjećenost muzeja kako u Zagrebu tako i u cijeloj Hrvatskoj.

Hrvatsko muzejsko društvo s ovom manifestacijom nastoji ostvariti jedan od osnovnih strateških ciljeva, a to je provođenje aktivnosti na percepciji muzeja kao baštinskih ustanova, ustanova identiteta i muzeja kao nezaobilaznog dionika u održivom razvoju turizma.¹¹⁹

Noć muzeja pozitivni je primjer zajedničke komunikacijske strategije i promocije kulturnih proizvoda. Noć muzeja primjer je suradnje muzeja, galerija i srodnih institucija u kulturi, koje ostvaruju svake godine sve veći broj posjetitelja te privlače nove institucije, poput otočkih muzeja, u manifestaciju. Ovoj manifestaciji nužna je samo još i poveznica sa inozemnom turističkom publikom.¹²⁰

3.4.2. Obilježja posjetitelja muzeja u Zagrebu

U muzealnom svijetu, posjetitelje se razvrstava u nekoliko osnovnih kategorija:¹²¹

- najšira publika - sam naziv naglašava heterogenost ove kategorije koja zahtijeva iscrpniju analizu; turisti, posebno inozemni, su dio ove publike,
- školska publika - u ovoj kategoriji valja razlikovati posjetitelje dječjeg uzrasta do adolescenata,
- obrazovani ljubitelji umjetnosti.

Turisti koji posjećuju muzeje spadaju u kulturne turiste tj. turiste koje zanima kultura i kulturni resursi. Prema podacima koje je proveo institut za turizam među kulturnim turistima prevladavaju posjetitelji srednje (47%) i mlađe (30%) dobi, s nešto većim udjelom muškaraca (53%). Posjetitelji

¹¹⁹ <http://hrmud.hr/noc-muzeja/>, 9.6.2020.

¹²⁰ Gjaliski, A. : Muzeji i turizam: Djelovanje muzeja kao sudionika (kulturnog) turizma, priručnik, Zagreb, 2011, str. 22

¹²¹ Gob, A.: Muzeologija: Povijest, razvitak i izazovi današnjice, Antibarbus, Zagreb, 2007., str. 68

muzeja i galerija nešto su stariji od prosjeka, dok na događanjima prevladavaju mlađi posjetitelji.¹²²

Također većina kulturnih turista u gradu Zagrebu privučena je određenom manifestacijom ili kulturnim događajem. U Hrvatskoj muzeji nisu na vrhu ljestvica posjećenosti kulturnih atrakcija. Za samo trećinu posjetitelja možemo reći da su došli s ciljem da posjete kulturne manifestacije ili događaje. Događanja privlače najveći udio kulturom motiviranih posjetitelja (46%), a slijede kulturne znamenitosti (34%) i muzeji/galerije (30%).¹²³ No s obzirom na vrstu posjećene atrakcije ili događanja, najbolji potrošači su još uvijek posjetitelji muzeja i galerija.

¹²²http://www.iztg.hr/UserFiles/File/novosti/2009_TOMAS_Kulturni_turizam_2008_Sazetak_i_Prezentacija.pdf, str. 4.

¹²³Ibid, str. 4.

4. ZAKLJUČAK

Kultura je jedan od glavnih elemenata kojim se koriste turističke destinacije kako bi privukle turiste i stvorile brend od same destinacije. Muzeji su zbog toga često važna točka u razgledavanju grada Zagreba i tako postaju dio mreže turističkih atrakcija u gradu. Oni sudjeluju u oblikovanju kulturne ponude.

Zagrebački muzeji uvelike su doprinijeli turističkom razvoju i popularnosti grada Zagreba. Još od kraja 19. stoljeća u Zagrebu se razvija i raste muzejska ponuda koja obogaćuje turističku ponudu grada i s kojom grad dobiva na popularnosti. Proučavajući povijest turizma u gradu Zagrebu, možemo zaključiti kako su upravo kulturni turistički resursi, među kojima su i muzeji, bili jedni od glavnih faktora dolaska turista u Zagreb. Muzeji čuvaju tradiciju, povijest i identitet grada. Tako su i turisti prepoznali značaj Zagrebačkih muzeja, preko kojih se mogu zbližiti kako s Hrvatskom tako i s poviješću grada Zagreba na jedan specifičan i neobičan način.

Muzeji grada Zagreba, kao jedni od njegovih turističkih resursa, svakako igraju značajnu ulogu u promociji samoga grada, produljenom boravku turista pa tako i u sve većoj potrošnji prosječnog turista koji boravi u gradu. Turistima su muzeji poput Muzeja prekinutih veza i muzeja Iluzija nezaobilazne stanice na putu kroz grad Zagreb. Takve vrste muzeja u Zagrebu su novost koja dokazuje da muzeji ne moraju biti isključivo edukativne naravni, nego mogu služiti kao zabava turistima. Mnogi turisti Zagreb ne doživljavaju više kao usputnu stanicu prema moru, nego se sve više odlučuju boraviti u gradu i istražiti razne zanimljivosti i turističke resurse, one prirodne i društvene kojima grad Zagreb obiluje.

Zaključno, muzeji kao kulturni turistički resursi, još uvijek nisu na prvom mjestu popularnosti kod turista koji posjećuju Zagreb, kao što su to razne manifestacije i događaji, ali svakako im turisti pridaju sve više pažnje. Znatitelja kod turista jedan je od glavnih faktora proučavanja nekog turističkog resursa u destinaciji. Znatitelja prema povijesti i kulturi grada Zagreba, turista će odvesti upravo u posjet muzejima. Grad Zagreb tu je priliku iskoristio i svoje muzeje pretvorio upravo u turističke resurse koji na mnoge zanimljive načine privlače sve veći broj turista svake godine. Jedan od tih načina svakako je i manifestacija "Noć muzeja" koja je zainteresirala prvenstveno domaću javnost i otvorila put napretka Zagrebačkim i Hrvatskim muzejima. Gledajući

porast broja posjetitelja muzeja svake godine i statističke podatke koji ukazuju na to da su Zagrebački muzeji doista popularni kod turista, možemo zaključiti kako su muzeji grada Zagreba jedni od glavnih turističkih resursa grada. Muzeji obogaćuju turističku ponudu i sadržaje grada Zagreba i kvalitetno upotpunjavaju slobodno vrijeme turistima koji takvu vrstu atrakcija sve više cijene i promoviraju. U gradu Zagrebu nalazi se čak četvrtina Hrvatskih muzeja i kao takav on najviše doprinosi razvoju svijesti o kulturi i kulturnom turizmu.

Kulturni proizvod svakako treba formirati i kao atrakcijski proizvod. Hrvatska turistička zajednica i Hrvatsko muzejsko društvo zadnjih godina posvećuju puno pažnje kulturnom turizmu i promociji kako Zagrebačkih tako i Hrvatskih muzeja jer sve veći broj turista traži sadržajni odmor i aktivniju dokolicu.

5. LITERATURA

Knjige i članci:

- 1) Bilen, M.: Turizam i prostor, Veleučilište u Karlovcu, Karlovac, 2006.
- 2) Čavlek , N., Bartoluci, M., Prebežac, D., Kesar, O. i suradnici: Turizam: Ekonomske osnove i organizacijski sustav, Školska knjiga, Zagreb, 2011.
- 3) Gjalski., A.: Muzeji i turizam: Djelovanje muzeja kao sudionika (kulturnog) turizma, priručnik, Zagreb, 2011
- 4) Gob, A. : Muzeologija: Povijest, razvitak i izazovi današnjice, Antibarbus, Zagreb, 2007.
- 5) Hendija, Z., Ivandić, N., Mikačić, V., Radnić, A.: Promjene u turizmu hrvatske pod utjecajem rata, Pula, 1996.
- 6) Jukić Panjić, Irena; Bračun Filipović, Jelena.: Avantura u muzejima. Vodič kroz najzanimljivije hrvatske muzeje. Školska knjiga. Zagreb., 2014.
- 7) Klarić, V. Muzeji i turizam : turistički posjeti muzeju: upravljanje posjetiteljima. Zagreb : Globtour Event, 2011.
- 8) Klarić, V., Laszlo, Ž., Nevidal, R., Gajski, A., Pintarić, S.: Muzeji i turizam: Djelovanje muzeja kao dionika kulturnog turizma, Printera grupa, Zagreb, 2011
- 9) Maroević, I.: Uvod u muzeologiju, Zavod za informacijske studije Zagreb, 1993.
- 10) Miklošević, Ž. : Muzeji i njihov odnos spram prošlosti, društvo za Hrvatsku povijesnicu, Filozofski fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2010.
- 11) Miškec, S.: Mogućnosti bolje valorizacije muzeja kao turističkih atrakcija Grada Zagreba, diplomski rad, Ekonomski fakultet, Zagreb, 2013.
- 12) Razvojna strategija grada Zagreba za razdoblje do 2020. godine, Zagreb, 2017
- 13) Sarić, N. : Časopis studenata povijesti, Zagreb, 2008.
- 14) Šulc, R. : Razvoj pristupačnosti turizma u gradu Zagrebu, diplomski rad, Zzagreb, 2019.
- 15) Turk, H.: Položaj i turistički resursi Čabarskog kraja, izvorni znanstveni članak
- 16) Vrtiprah, V. : Kulturni resursi kao činitelj turističke ponude u 21. stoljeću, sveučilište u Dubrovniku, 2006.
- 17) Vujić, Ž.:: Obrazac osnutka prvih muzeja u Zagrebu. Muzeologija, 2000.
- 18) Vukonić, B. : Povijest turizma Zagreba, Zagreb, 1994.

- 19) Vukonić, B.: Povijest hrvatskog turizma, Prometej, Zagreb 2005.
- 20) Weber-Kainz, B. : Strategije za turističku internacionalizaciju muzeja, 2005.
- 21) Zekić, J.: Univerzijada 87., Zagreb, 2007.

Internet stranice:

- 1) Anadolu Agency : <https://www.aa.com.tr/ba/balkan/pad-turizma-u-zagrebu-gosti-is-sad-a-i-s-dalekog-istoka-prava-rijetkost/1921856>
- 2) Crosport: <https://www.crosport.hr/sjajni-rezultati-kao-najbolja-najava-za-sljeme-s-optimizmom-ulazimo-u-novo-desetljece-hrvatskog-skijanja>
- 3) Državni hidrometeorološki zavod: <http://meteo.hr/>
- 4) Državni zavod za statistiku: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/08-03-01_01_2016.htm
- 5) Grad Zagreb, 2015: Strategija kulturnog i kreativnog razvitka Grada Zagreba 2015. – 2022. <https://www.zagreb.hr/UserDocsImages/arhiva/04%20Strategija.pdf>
- 6) Hrvatska enciklopedija : <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=66685>
<http://hrmud.hr/noc-muzeja/>
- 7) http://kgzdz.arhivpro.hr/moderno_doba/MDob_Ugost.htm
- 8) <https://www.pp-medvednica.hr/wp-content/uploads/2019/05/Plan-upravljanja-Parka-priode-Medvednica.pdf>
- 9) Institut za turizam, 2009: Stavovi i potrošnja turista i posjetitelja Zagreba <http://www.infozagreb.hr/documents/b2b/Tomas%20Zagreb%202008%20e%20ixii%201-81.pdf> (
- 10) Institut za turizam, 2013: Stavovi i potrošnja turista i posjetitelja Zagreba, <http://www.infozagreb.hr/documents/b2b/2012%20Tomas%20Zagreb.pdf>
- 11) Jutarnji list : <https://novac.jutarnji.hr/aktualno/zagreb-sve-popularniji-u-sijecnju-zabiljezen-rast-dolazaka-i-nocenja-od-deset-posto/9968491/>
- 12) Muzej prekinutih veza: <https://brokenships.com/>
- 13) Muzej suvremene umjetnosti, Zagreb : <http://www.msu.hr/>
- 14) Muzejski portal : [_http://muzejski-portal.hrmud.hr/hr/](http://muzejski-portal.hrmud.hr/hr/)
- 15) Muzejski portal: <http://hrmud.hr/noc-muzeja/>

- 16) Muzejsko dokumentacijski centar (MDC), 2016: Posjećenost hrvatskih muzeja u 2017. godini,
<http://mdc.hr/files/file/muzeji/statistika/Posje%C4%87enost%20hrvatskih%20muzeja%20u%202015.pdf>
- 17) Muzejsko dokumentacijski centar (MDC), 2018: Posjećenost hrvatskih muzeja u 2017. godini:
<http://mdc.hr/files/file/muzeji/statistika/Posje%C4%87enost%20hrvatskih%20muzeja%20u%202017.pdf>
- 18) Muzejsko dokumentacijski centar, Publikacije :
<https://mdc.hr/hr/mdc/publikacije/newsletter/newsletter-24-3-2020/>
- 19) Muzejsko dokumentacijski centar. Muzejska statistika, Dostupno na:
<http://www.mdc.hr/hr/mdc/projekti/projekti/muzejska-statistika/>
- 20) Noć muzeja : <https://nocmuzeja.hr/o-noci-muzeja/>
- 21) Park prirode Medvednica: <https://www.pp-medvednica.hr/turisticka-ponuda/spilja-veternica/>
- 22) Pun kufer : <https://punkufer.dnevnik.hr/clanak/zanimljivosti/5-hit-muzeja-u-zagrebukojih-se-turisti-ne-mogu-zasititi---572839.html>
- 23) Tehnički muzej Nikola Tesla : <https://tmnt.hr/hr-hr/>
- 24) Turistička zajednica grada Zagreba: www.infozagreb.hr
- 25) Večernji list : <https://www.vecernji.hr/biznis/grad-zagreb-potporama-za-poticanje-razvoja-turizma-utjece-na-rast-cjelokupnog-gospodarstva-1070663>

POPIS TABLICA:

Tablica 1 Osnovni pokazatelji razvoja turizma u Republici Hrvatskoj od 1980. godine do 2015. godine... 8	8
Tablica 2 Promjene u broju ugostiteljskih objekata za smještaj u periodu od 31. prosinca 2015. do 30. lipnja 2017. godine..... 15	15
Tablica 3 Motivi dolaska turista u grad Zagreb 2019. godine 17	17